

MARCEL CONCHE: UNA NOTA SOBRE L'ACTUALITAT D'EPICUR

Segons Epicur, els homes no són feliços perquè tenen por. Hi ha quatre objectes de temor. L'home té por dels déus. Té por de la mort. Té por de no tenir el que desitja. Té por de patir. Cal guarir-se de la mort com d'una malaltia. Els objectes de temor es dissipen davant la Veritat de la naturalesa de les coses que aporta la filosofia. El filòsof és un metge que disposa d'una panòpia de quatre remeis ('tetrafarmakos'). Aquests remeis consisteixen en demostracions de què **(1)** els déus no s'han de témer. Són realitats físiques. Viuen els amplis espais entre els móns, incorruptibles i feliços, i es guarden bé prou d'alterar la seva felicitat pels maldecaps dels afers humans. **(2)** La mort no s'ha de témer perquè quan la mort arriba nosaltres ja no som allí per patir-la. Després de la mort, l'ànima, formada per àtoms, es desintegra i ja no hi ha vida ni sensibilitat. **(3)** Pel que fa a la por de no tenir el que es desitja, prové de què no sabem desitjar. Tindríem tot el que desitgem si ens sabéssim conformar amb els desigs naturals ('phisikoi'), ja siguin necessaris ('anankai') – com el desig de nodrir-nos i vestir-nos, el desig de la filosofia, el desig de l'amistat – o no necessaris – com el desig dels plaers de l'amor o els desigs estètics (relatius al plaer que dóna la bellesa). **(4)** Finalment, pel que fa a la por de patir, cal pensar en què el dolor té el seu límit. Si és intens és breu. Si dura és feble. I, a més, cal tenir una reserva de records feliços, que es puguin evocar quan hom pateix per combatre el dolor.

La saviesa d'Epicur, té encara valor avui en dia? Si es tracta del dolor la resposta del savi és insuficient: alguns dolors com el que provoca el càncer d'ossos són tan duradors com intensos. Què hi poden fer els records feliços? Per sort, existeix la morfina. Pel que fa a la por als déus, el consol que aporta Epicur no té sentit. Ja no es creu en els 'déus' en plural, i si encara es creu en 'Déu' en singular, ningú no s'imagina que intervingui en les coses de la Terra o que ens prepari un infern en què cremarien els condemnats. Resten encara la mort i la reducció de desigs. En aquests dos punts la lliçó d'Epicur continua essent actual. Certament, a diferència d'Epicur, hom no creu que sigui demostrable la mortalitat de l'ànima (per la seva naturalesa material, que la fa morir amb el cos). Que l'ànima sigui o no mortal és objecte de creença. Però avui domina la creença en la mortalitat. Pel que fa a les possibilitats d'una 'altra vida' el dubte és general. Per a Epicur la humanitat, la Terra, l'univers en ell mateix tingueren un començament i tindran una fi. El nostre món és poca cosa al si de la natura infinita, en mig de móns innumerables. Avui la mort també està a l'horitzó. Es cospa una angoixa col·lectiva pel que fa a l'avenir de la humanitat i a la seva fi possible. Però, diu Epicur, quin mal hi ha? Què importa que la vida s'acabi si s'ha viscut una vida perfecta: una durada més llarga no hi afegiria res, tots els dies s'assemblarien. Això no em satisfà. Posant pròleg a LA MORT I EL PENSAMENT (Cécile Defaut, 2007), vaig escriure: «Epicur no m'ajuda. La meua vida està feta d'iniciatives imprevisibles i de dies sempre diferents. És d'essència poètica. Tinc un esdevenidor obert en què la meua llibertat es fa iniciativa. No veig la necessitat que em mori. Certament la mort és inevitable; però la meua vida protesta...»

Pel que fa al consell de reduir els desigs al que tenen de 'natural', és bo però difícil de seguir. Com mostren Epicur i Lucreci, la por a la mort engendra repetidament tota un pesta de neguits i de desigs socials: la 'cura' (l'ansia), l'ambició, l'amor del diner, el desig de glòria. Tanmateix, el remei és possible. Epicur explica que hom troba força per purificar l'ànima dels desigs 'buits' ('kenai', mancats d'objecte), si s'aconsegueix la satisfacció d'un altre desig, natural i necessari per a la felicitat ('eudaimonia'): el desig

de l'amistat. La filosofia tendeix a alliberar-nos dels falsos desigs – ambició, voluntat de poder, desig de riqueses o de glòria –, però és l'amistat allò que ens fa capaços d'aquest alliberament. La vida així purificada és vida feliç. I si no es tenen un o dos amics en sentit fort, no es pot estimar la vida. La temptació del suïcidi està exclosa o superada. Epicur no la va conèixer. Lucreci la va conèixer i la va superar.

Marcel CONCHE és un dels grans traductors d'Epicur al francès. Pròleg a la seva traducció de la Carta a Meneceu i les Sentències vaticanes, publicada com a suplement del nº 16 de Philosophie Magazin, © febrer de 2008. Ús no comercial, exclusivament didàctic.